

Kültürel Miras Yönetimi; İstanbul Tarihi Yarımada Örneği Değerlendirme ve Öneriler

*

Saniye Akça
Şehir Plancısı

Öz

Kültürel miras, geçmişin ve bulunduğu bölgenin tarihi birikiminin izlerini taşıyan ve geleceğe aktarılması gereken varlıklardır. Bulunduğu toplumun birikimlerini yansıtır ve bu birikimler insanlarla birlikte gelişir ve yaşar. Bu aktarımın sağlıklı olabilmesi için sürdürülebilirlik ilke ve prensiplere uygun olarak stratejiler uygulanmalıdır. Modernleşmenin beraberinde getirdiği küreselleşme ile birlikte kentlerde bulunan kültürel miras alanları ekonomi ve cazibe merkezleri haline gelmeye başlamıştır. Kent merkezlerinde bulunan tarihi dokular ve alanlar ticari aktivitelerin en canlı olduğu yerlerde bulunmakta olup kullanma baskısı altında kalmaktadır. Bu yüzden bu alanları en doğru şekilde korumak ve işlevlendirmek gerekmektedir. Mirasın korunmasının nedenleri arasında insani etkilerin yanı sıra etkilerini yoğun bir şekilde gördüğümüz küresel ısınmanın günümüzdeki ve gelecekteki etkilerini de hesaba katmak gerekmektedir. Kentsel korumanın sağlanmasında kültürel miras yönetiminin sürdürülebilir olması ve tarihi doku ve eserlerin gelecek kuşaklara kullanılarak aktarımının sağlanması için "Alan Yönetimi" mekanizması en güncel araç olarak gündemimizde yasal yönetsel boyutları ile yer almaktadır. Dünya Miras Listesi kapsamında UNESCO Operational Guidelines kriterleri farklı coğrafyada yer alan ilgili dünya miras alanlarında yerel koşullarda yorumlanarak yerel alan yönetimi planları oluşturmaktadır. Farklı coğrafi alanlarda yerel özelliklere göre aynı kapsamda fakat farklı biçimlerde Alan Yönetim Planları ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın amacı; yasal ve yönetsel çerçevede farklı coğrafyalarda yer alan kültürel miras alanlarının korunması ve geliştirilmesine yönelik kararların alınması ve katılımcı planlama yaklaşımı kapsamında İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Planı'nın incelenmesi ve değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Koruma, Alan Yönetimi, Yönetim Planı

Cultural Heritage Management; Istanbul Historic Peninsula Reviews and Suggestions

*

Saniye Akça
City Planner

Abstract

Cultural heritages are assets which have traces of not only the past but also of region existing, and these assets must be handed from generation to generation. They reflect background of the existing society and live and develop with those people. In order to provide this transfer appropriately, the strategies which are proper to the principles and norms of sustainability must be applied. In conjunction with globalization which is accompanied with modernization, regions with cultural heritage have started to become economy and attraction centers. Historical textures and regions which are located in city center are situated on the places which economic activities are live and are under the pressure of usage. For this reason, these regions must be protected and functioned in most correct way. Not only human activity but also global warming which must be examined for the past, present and future effects must be considered in the framework of protection of cultural heritage. In order to provide sustainability of cultural heritage management and to transfer the historical textures and artifacts to next generations by not avoiding to use, "Area Management" mechanism is situated in our agenda with its legislative and administrative dimensions. Within the World Heritage List, the criterias of UNESCO Operational Guidelines, in the related World heritage areas which are located in different geographies are examined on local conditions and then local area management plans are formed. In different geographical areas, Area Administrative Plans are formed in the same scope but in different configurations. The objective of this article is the protection of cultural heritage areas which is located in different geographies and taking the decisions for developing them and investigation of İstanbul Historical Peninsula Area Management Plan within the context of participatory planning approach in legislative and administrative framework.

Keywords: Cultural Heritages, Conservation, Site Management, Management Plan

1. Giriş

Kültürel miras; geçmişten günümüze kalan somut ve somut olmayan değerlerdir. Bulunduğu toplumun birikimlerini yansıtır ve bu birikimler insanlarla birlikte gelişir ve yaşar. Modernleşmenin beraberinde getirdiği küreselleşme ile birlikte kentlerde bulunan kültürel miras alanları ekonomi ve cazibe merkezleri haline gelmeye başlamakta ve kullanma baskısı altında kalmaktadır (Ökesli, 2011, s.12-18). Bu yüzden bu alanları en doğru şekilde korumak ve işlevlendirmek gerekmektedir. Sürdürülebilir koruma ilkeleri çerçevesinde, kültürel miras alanlarının iyileştirilerek ve geliştirilerek yaşatılmasına yönelik hedefler ve amaçlar belirlenmelidir.

Kentsel korumanın sağlanmasında kültürel miras yönetiminin sürdürülebilir olması ve tarihi doku ve eserlerimizin gelecek kuşaklara kullanılarak aktarımının sağlanması için "Alan Yönetimi" mekanizması en güncel araç olarak gündemimizde yasal yönetsel boyutları ile yer almaktadır (Kocabaş, 2012). UNESCO' nun Operational Guidelines kriterleri farklı coğrafyada yer alan dünya miras alanlarında yorumlanarak yerel alan yönetimi planları oluşturulmaktadır. Farklı coğrafi bağlamlarda ve yerel koşullarda geliştirilen alan yönetimi planları incelendiğinde yerel koşulların kültürel, ekonomik, fiziksel ve sosyal boyutu bağlamında biçimlendiği görülmektedir. Bu bağlamda 2011 Ekim tarihli İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı örneği irdelenerek değerlendirilecektir.

Ayrıca son zamanlarda etkisi giderek artan küresel ısınma nedeniyle Tarihi Yarımada'nın bulunduğu İstanbul kenti sular altında kalma tehlikesi yaşayacak önemli kentlerden biridir. Atmosfere karbondioksit ve ısıyı tutan diğer gazların salınımıyla Dünya son yüzyılda yarım dereceden fazla ısınmış ve bu deniz yüzeyinin ise 20 cm kadar yükselmesine neden olmuştur. İklim değişikliği sonucu buzulların erimesiyle deniz düzeyindeki yükselme, İstanbul'da, Tarihi Yarımada'nın kıyılarını da etkileyecektir. Önümüzdeki 100 yıl içinde deniz yüzeyinin 2.6 metre yükselmesi durumunda, su altında kalma riski olan alanların Yenikapı sahillerinden girecek tuzlu suyun neredeyse Aksaray'a kadar ulaşabileceğini işaret etmektedir (İlgaz, 2013, s.66-79). Küresel ısınma tehdidi yaşayan bu önemli kentin, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği kapsamında hedefledikleri stratejiler ve yönetsel kurguları bu kapsamda da "Alan Yönetimi Planı" nda ele alınmalıdır.

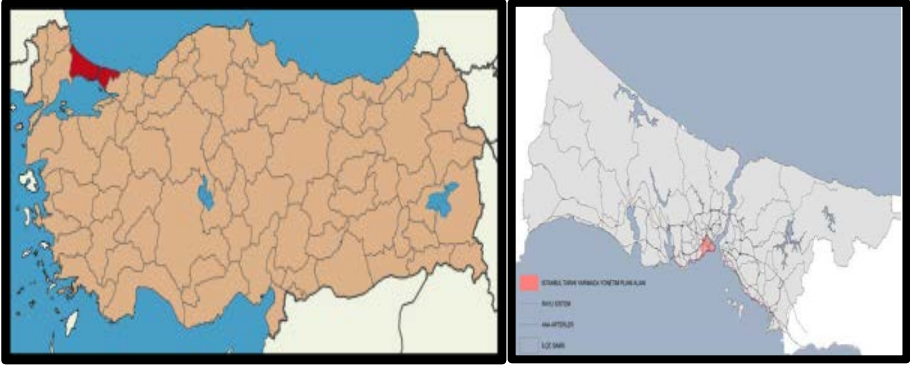

Harita 1. İstanbul ve Tarihi Yarımada Küresel Isınma Senaryosu (Kaynak: National Geographic 2013/Eylül)

Kültürel miras yönetimi kavramı; kültürel mirasımızın korunması ve iyileştirilmesi, geliştirilmesi açısından giderek büyük önem kazanmaktadır. Tarihi kentsel dokunun çevresiyle bir bütün olarak geliştirilerek yaşatılması, sit alanlarının korunması ve bu alanların geleceğin mirası olarak ele alınabilmesi için katılımcı bir politikanın sağlanması gerekmektedir (Aksoy ve Enlil, 2012, s. 2-29). Bu çalışmada katılımcı planlama temelinde kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi, bu kapsamda sürdürülebilir korumanın gerçekleştirilmesi savunulmaktadır.

2. Alanın Konumu ve Tanımı

İstanbul ili, Balkan Yarımadası ile Anadolu arasında bir geçiş oluşturan ve topografik olarak kuzeyde Karadeniz, doğuda Kocaeli Sıradağları'nın yüksek tepeleri, güneyde Marmara Denizi ve batıda Ergene Havzası'nın su ayırım çizgisi, idari olarak ise, doğuda Kocaeli ve batıda Tekirdağ ili ile sınırlanmaktadır. Çatalca Yarımadası'nın güneydoğu ucunda yer alan İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Alanı, İstanbul Boğazı ve Haliç'in Marmara Denizi girişlerini biçimlendiren eşsiz bir coğrafyayı oluşturmaktadır (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2011).

Harita 2. İstanbul ve Tarihi Yarımada Konumu (Kaynak: İstanbul Tarihi Yarımada A.Y.P)

2010 yılı itibariyle Alan'ın Tarihi Yarımada bölümü, Fatih İlçesi sınırları ile tamamen örtüşürken, Kara Surları'na paralel uzanan Tampon Bölge, Eyüp, Bayrampaşa ve Zeytinburnu ilçeleri sınırlarında kalmaktadır. Alan toplam 2.110 ha olup, bunun 1.562 ha'ını Tarihi Yarımada ve 548 ha'ını ise Tampon Bölge oluşturmaktadır.

Tarihteki en eski adıyla Licus, kentin kuruluş efsanesinden kaynaklanan Bizantion, Roma İmparatorluğu'nun yeni başkenti Konstantinopolis ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Dersaadet ve Stamboli olarak 8000 yıllık geçmişiyle bugüne ulaşan İstanbul Tarihi Yarımada, insan yerleşimlerinin kesintisiz olarak süreklilik gösterdiği, katmanlandığı ve günümüzde de bütün canlılığıyla yaşamın devam ettiği dünyadaki nadir yerleşmelerden biridir.

İstanbul'un eşsiz ve kendine özgü silueti yüzyıllar boyunca oluşmuş ve 6.yy. mimarisini yansıtan Aya Sofya'yı, 15.yy Fatih Külliyesi'ni, 19.yy'a kadar eklentilerle geliştirilmiş Topkapı Sarayı'nı, Mimar Sinan'ın önde gelen eserleri olan, 16.yy mimarisini yansıtan Süleymaniye ve Şehzade Camii Külliyelerini, 17.yy eseri Sultanahmet Camii'ni ve 1664'te tamamlanan Yeni Camii'nin minarelerini içermektedir. Alandaki üstün evrensel değere sahip dört bölge; Sultanahmet Arkeolojik Park; Süleymaniye Camii Külliyesi ve Çevresi; Zeyrek Camii ve Çevresi ve Blachernae Sarayı kalıntılarını da içeren Kara Surları alanıdır (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2011).

Resim 1. İstanbul Tarihi Yarımadası'nda Bulunan Üstün Evrensel Değere Sahip Alanlar (Kaynak: İstanbul Tarihi alanları alan Başkanlığı Resmi Web sitesi; <http://www.alanbaskanligi.gov.tr>)

Türkiye, UNESCO tarafından 1972 yılında kabul edilen “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme”yi 1983 yılında imzalamıştır. “İstanbul’un Tarihi Alanları” adıyla 1985 yılında Dünya Miras Listesi’ne alınan dört koruma alanı, Liste’ye alınmadan önce ulusal mevzuat kapsamında koruma alanı olarak tescillidirler. Topkapı Sarayı ve Sultanahmet Bölgesi 1953 yılında “Arkeolojik Park” olarak ilan edilmiş; “Zeyrek Camii ve çevresi” 1979 yılında; “Süleymaniye Camii ve çevresi” 1977 yılında ve “Kara Surları” ise 1981 yılında koruma altına alınmışlardır. Bu tarihten itibaren İstanbul Tarihi Yarımada’da dört Dünya Miras Alanı’nın dışında kalan diğer koruma altına alınması gereken bölgelerin de sit alanı olarak ilan edilmeleri gündeme gelmiştir. Bu çalışmalar sonunda 1995 yılında İstanbul Tarihi Yarımada kısmen “arkeolojik”, kısmen “kentsel arkeolojik” ve kısmen “tarihi ve kentsel” olmak üzere sit alanı olarak ilan edilmiş tümüyle koruma altına alınmıştır.

Dünya Miras Komitesi tarafından üstün evrensel değer taşıyan varlıkların tanımlanmasında kullanılan ölçütler kapsamında İstanbul’un Tarihi alanları için Kültür ve Turizm Bakanlığı ile birlikte hazırlanan ve UNESCO Dünya Miras Komitesi’nin 19-29 Haziran 2011 Paris toplantısında

üstün evrensel değer tanımı, kriterlere uygunluk, özgünlük ve bütünlük tanımlamaları kabul edilmiştir. “İstanbul’un Tarihi Alanları”, Üstün Evrensel Değer taşıyan varlıkların Dünya Miras Listesi’ne alınması aşamasında kullanılan kriterlerden; (i)(ii)(iii)(iv) numaralı kültürel kriterleri karşılamıştır.

3. Alan Yönetimi Planı

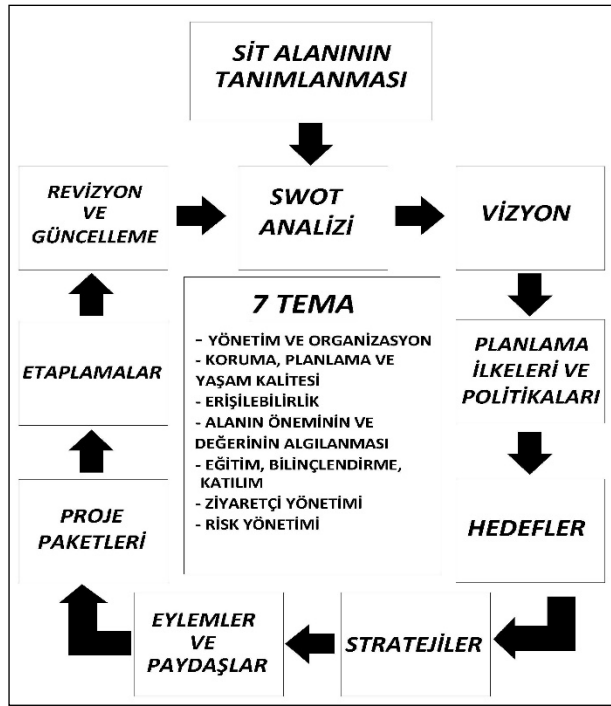
İstanbul Sit Alanları Alan Yönetimi Başkanlığı 2006 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde, Dünya Miras Alanları’nın yönetim planlama sürecini koordine etmek amacı ile kurulmuştur. İstanbul Sit Alanları Alan Yönetimi Başkanlığı’nın faaliyetleri bir Danışma Kurulu ile Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu tarafından desteklenmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde de Türkiye’de bulunan Dünya Miras Alanları’nın idari işlerini koordine etmek, Dünya Miras Konvansiyonu ve Uygulama Rehberi’nin uygulanması için ilgili makamlarla işbirliği sağlamak üzere ayrıca bir bölüm yapılandırılmıştır.

Ekim 2011 tarihli Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Planı kapsamında, Dünya Miras Listesi’nde yer alan dört ayrı bölge (Sultanahmet Arkeolojik Parkı, Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı, Zeyrek Camii ve Koruma Alanı, İstanbul Kara Surları) için plan yapmak yerine Tarihi Yarımada’nın bütününe kapsayacak şekilde ele alınması görüşü benimsenmiştir.

Tarihi Yarımada Yönetim Planı hazırlanmasında eşgüdüm görevi İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne verilmiştir. Düzenleyici çerçeve kapsamında; 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”, 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun”, 2634 sayılı “Turizm Teşvik Kanunu” yer almıştır. Ayrıca alanı sınırları içinde geçerli olan çok sayıda yasal mevzuat bulunmaktadır; 3194 sayılı “İmar Kanunu” başta olmak üzere bölgenin yönetilmesine ilişkin 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, 5393 sayılı “Belediye Kanunu” temel kanunlar olarak yürürlükte. 5737 sayılı “Vakıflar Kanunu”, 4046 sayılı “Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun”, 3621 sayılı “Kıyı Kanunu”, 5225 sayılı “Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu”, 2985 sayılı “Toplu Konut Kanunu”, 2872 sayılı “Çevre Kanunu” da İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Alanı sınırları içinde geçerli olan temel kanunlardır. Diğer sorumlu kuruluşlar ise; Kamu Kurumları (Merkezi ve Yerel) ve Örgütlü Gruplar (Ulusal ve Uluslararası STK’lar, Üniversiteler, Dernekler, Odalar vb.) başlıklar altında toplanmıştır.

İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı çalışma programı aşamaları;

- 1.Etap: Yönetim Alanında yapılan tüm çalışma ve verilerin toplanıp analitik çalışmaların gerçekleştirilmesi
- 2.Etap: Önceki safhada başlamış olan “Paydaş Analizi” sonucunda saptanan paydaşların katılımıyla Yönetim Planı Alanı vizyon, hedef ve stratejilerin belirlenmesi
- 3.Etap: Paydaşların etkin kullanımı ile 2.Etap’ ta belirlenen hedeflere göre Eylem planlarının hazırlanması
- 4.Etap: Yönetim Planı’nın hazırlanıp paydaşlara sunulması ve görüşler doğrultusunda revize edilmesidir.

Şekil 1. İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Planı Akış Şeması (Kaynak: İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Planı)

Yönetim Planı, birçok danışma toplantılarının, çalıştayların yapımı ile gerçekleştirilmiştir. I.Katılım toplantısı ile Analizler kapsamında SWOT Analizi yapılmış ve Tarihi Yarımada’ da yapılan bölgelemeler ile sorunlar belirlenmiştir. Sonraki toplantılarda ise SWOT Analizi sonuçlarına göre temalar belirlenmiş ve bu temalar kapsamında temel sorunlar ele alınmıştır. Bu temalar;

Yönetim ve Organizasyon: Alan'da yetkili olan kurumlar arasında eşgüdüm olmaması, Alan'da ilgili ve yetkili kurumların mevzuatları arasındaki uyumsuzluklardır.

Koruma, Planlama ve Yaşam Kalitesi: Planlama ve Koruma; Alan' da plan yapma ve proje geliştirme yetkisine sahip birden çok kurum olması, plan bütünlüğünün sağlanamaması ve birbirinden bağımsız uygulamalar yapılması, kültür varlıklarının korunması ile bütünleştirilmiş, sürdürülebilir bir sosyal ve ekonomik koruma, sağlıklılaştırma yaklaşımının olmamasıdır. Koruma ve Restorasyon; Restorasyon projelerinin ihale edilmesinde, kaynak yaratılmasında ve uygulanmasında yetersizlikler ve yaşanan çakışmalar, restorasyon uygulamalarındaki bilimsel ve teknik yanlışlıklar, Alanda küçük imalat geleneğinin ve geleneksel el sanatlarının korunması için etkin politika ve uygulamaların olmaması, UNESCO sözleşmesi gereği somut olmayan kültürel miras tanımının yapılamamış olması ve bu nedenle sınıflanacak malzemenin tespit edilememesi, var olan çalışmaların belirli bir veri merkez çatısı altında toplanamaması, somut olmayan kültür mirasının nasıl korunacağı ve sergileneceği konusunda bir tavrın belirlenmemiş olmasıdır. Yaşam Kalitesi; Alan'da yaşayanların yaşamsal gereksinmelerinin yeterince karşılanamaması, koruma/kullanma dengesinin kurulamaması, Alan'da çevre sorunlarının varlığı, Alan'daki kültür varlıklarının yaşatılmasına, sosyo-kültürel özelliklerin geliştirilmesine yeterli özenin gösterilmemesidir.

Erişilebilirlik: Ulaşım yatırımlarının projelendirilmesi aşamasında kültür mirasa etkilerinin araştırılmaması, Tarihi Yarımada'nın geçiş alanı ve transfer merkezi olarak kullanılması, yaya ulaşımı düzenlemelerinin yetersiz olması, Tarihi Yarımada' da otopark alanlarının yetersiz olması, Alan' da dezavantajlı gruplara ve engellilere yönelik erişilebilirliğin kısıtlı olmasıdır.

Alan Öneminin ve Değerinin Algılanması: Görsel Bütünlük; Tarihi Yarımada'da yüksek yoğunluklu, niteliksiz, boş ve denetimsiz yapıların yer alması, çevrenin ve yapıların bakımsız, aydınlatmanın yetersiz olması gibi nedenlerle, ziyaretçilerin miras alanlarını ve önemli odak noktalarını algılamalarının zorlaşması, yanlış algılar edinmeleri olarak sıralanmaktadır. İmajın Güçlendirilmesi; Tarihi Yarımada'nın ziyaretçiler ve kullanıcılar tarafından algılanması için yazılı ve görsel, kolay anlaşılabilir ve ulaşılabilir yeterli dokümanın olmaması.

Eğitim, Bilinçlendirme, Katılım: Eğitim ve Bilinçlendirme; Alan'da karar verici ve uygulamacı kurumlarda çalışanların doğal ve kültürel miras ve bu mirasın korunması konusundaki bilgi birikimlerinin yeterli olmaması, Tarihi

Yarımada'da yaşayanların, çalışanların kültür mirası konusundaki bilgi birikiminin yeterli olmamasıdır. Koruma, planlama ve uygulama süreçlerinde tüm paydaşlar arasında etkin ve sürdürülebilir katılım mekanizmalarının kurulmamış olması, katılımın ölçülmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili sistemlerin olmaması olarak saptanmıştır.

Ziyaretçi Yönetimi: Alan'da yer alan müzelerin yönetim, araştırma, sergileme ve güvenliliği konusunda sorunlar, ziyaretçilerin rehberlik gereksinimlerinin yeterince sağlanamamasıdır.

Risk Yönetimi: Tarihi Yarımada'nın; deprem riskinin en yüksek olduğu 1. derece deprem kuşağında yer alması, heyelan, sıvılaşma potansiyeli olması, Tarihi Yarımada'da deprem riskine karşı dayanıksızlığı arttıran kaçak katlara, düşük yapı kalitesine, bitişik düzen yapılaşmaya, yüksek yapılara, düzensiz bina geometrisine sahip bir yapı stoku olması, Alan'ın çok yoğun yapılaşmış ve dar sokaklardan oluşan dokuya sahip olmasının, afet ve risk durumlarında gerekli tahliye ve yardım müdahalelerine izin vermemesi, strüktürel olarak yıpranmış olan kültür varlıklarının depreme karşı dayanıklılıklarının olmaması, Alan'da ahşap binaların toplu bir doku oluşturduğu alanlarda sokakların darlığı sebebiyle ulaşılabilirliğin kısıtlı olması ve yangın hidrantı sayısının yetersiz olması ve yangın riskinin yüksek olması, Alan'da patlayıcı ve yangıcı imalat sanayinin yer almasıdır.

Temalar doğrultusunda alana yönelik hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler kapsamında stratejiler ve stratejilere yönelik sorumlu kurum ve diğer kuruluşlar belirlenmiştir. Belirlenen hedefler ve stratejiler kapsamında proje paketleri hazırlanmıştır. Mantıksal ilişkinin sağlanabilmesi için hedefler, stratejiler ve proje paketleri arasında bir kod sistemi geliştirilmiştir. Uygulama kapsamında süreçler etaplama yapılarak; kısa vadeli (2 yıl), orta vadeli (3-4 yıl) ve uzun vadeli (5 yıl) olmak üzere üç etaba ayrılmıştır. Projelerin denetimi ise Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu'nun belirlediği bir kurum olacağı kararlaştırılmıştır.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Kültürel mirasın korunması ile sürdürülebilirliği kapsamında dünyada ve ülkemizde en güncel olan "Alan Yönetimi" kavram ve mekanizması çalışma kapsamında seçilen İstanbul Tarihi Yarımada örneği üzerinden irdelenmiştir. Bu irdeleme ışığında, söz konusu mekanizma ile belirlenen vizyon, hedef ve stratejilerin kültür mirası alanlarının yönetilmesi ve geleceğe aktarılmasında büyük rol oynamakta olduğu ortaya konulmuştur.

Tablo 1. İstanbul Tarihi Yarımada

<i>İstanbul</i>		<i>İstanbul Tarihi Yarımada</i>
<i>Alan Yönetim Planı</i>	Tarihi Yarımada	Tarihi Yarımada: 1562 ha Tampon Bölge ile birlikte: 2110 ha
<i>Dünya Miras Listesi Alanları</i>	Süleymaniye Camii ve Çevresi, Sultanahmet Arkeolojik Parkı, Zeyrek Camii ve Çevresi, İstanbul Kara Surları	<i>Fiziksel</i>
<i>UNESCO Dünya Miras Listesine Kabulü</i>	06.12.1985	<i>Sosyal</i> Nüfus: 462.112 kişi (2010 verileri) Tampon Bölge ile birlikte: 493.077 kişi
<i>Arşılacağı Kriterler</i>	(i)(ii)(iii)(iv) Otantiklik ve Bütünlük	<i>Ekonomi</i> Hizmetler

İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Planı kapsamında düzenleyici çerçeveye bakıldığında;

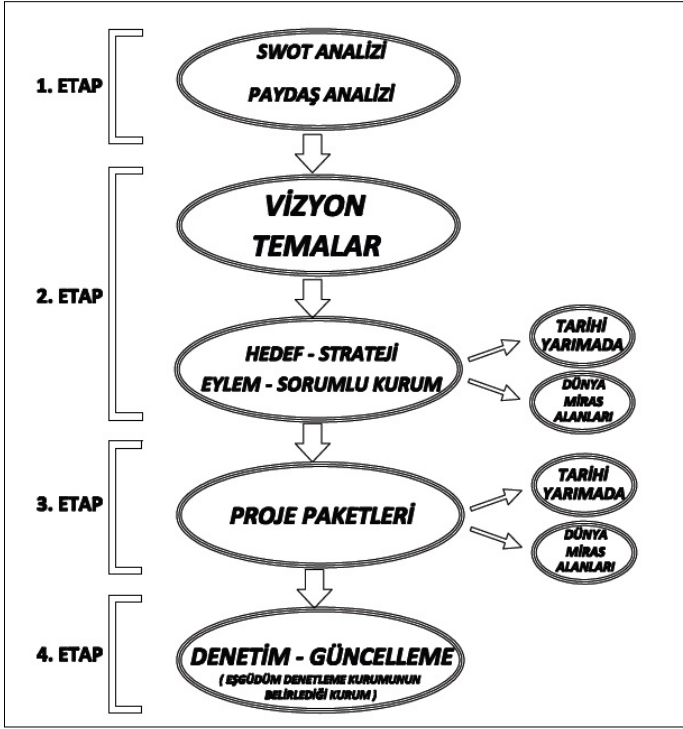
Tablo 2. İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı Düzenleyici Çerçevesi ve Yönetimden Sorumlu Kurumlar

<i>İstanbul</i>	
<i>Düzenleyici Çerçeve</i>	<ul style="list-style-type: none"> * 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu " * 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" * 2634 sayılı "Turizm Teşvik Kanunu" * 5216 sayılı "Büyükşehir Belediyesi Kanunu" * 5393 sayılı "Belediye Kanunu" * 5737 sayılı "Vakıflar Kanunu" * 4046 sayılı "Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun" * 3621 sayılı "Kıyı Kanunu" * 5225 sayılı "Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu" * 2872 sayılı "Çevre Kanunu" * 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun"
<i>Sit Alanındaki Yönetimindeki Aktörler ve Sorumlu Kişiler</i>	<ul style="list-style-type: none"> * 1. Kamu Kurumları (Merkezi ve Yerel) * 2. Örgütlü Gruplar (Ulusal ve Uluslararası STK'lar, Üniversiteler, Dernekler, Odalar vb.)

Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nda düzenleyici çerçeve kapsamında kullanılan yasalar ve yönetmelikler, ülke genelinde koruma, geliştirme ve yönetim konusunda kullanılan bütün yasaları kapsamaktadır.

Yönetim Planı kapsamında ki ilgili ve sorumlu kurum çeşitliliği ve fazlalığı yetki karmaşasına neden olmaktadır. Aynı zamanda bu kurumlar arasında bir kurumlar arası denetim ve görev paylaşımı mekanizmasının olmayışı da önemli bir eksikliklerdir. Plan hazırlık ve yapım aşamasındaki sorumlu aktörler ve paydaşların dağılımına bakıldığında; kamu ve örgütlü gruplar kapsamında görev dağılımları yapılmış, halk bu sürecin dışına çıkarılmıştır.

Yönetim planı akış şemasına bakıldığında;

Şekil 2. İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Planı Akış Şeması

İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı 4 aşamadan oluşmaktadır. Her aşamada danışma toplantıları yapılarak hedeflenen sonuçlar elde edilmiştir. Alanın tanımı ve analizi ile başlanan plan süreci vizyonun belirlenmesiyle birlikte hedeflere stratejilere ve proje paketlerinin oluşturulmasıyla devam etmiştir. Sorumlu kurum ve kuruluşlar ise hedef ve stratejilerin belirlendiği bölümlerde belirlenmiş bu eylem planlarına yansımıştır.

stratejiler belirlenmiştir. Küresel ısınmaya dair ne bir madde ne de bir öncelik belirlenmemiştir.

Bütün bu incelemeler ve değerlendirilmeler sonucunda İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Planı için yapılan öneriler;

İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Planı İçin Neler Önerilebilir?

Tablo 3. İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı Öneri Fikirler (Siyah: Mevcut, Kırmızı: Öneri)

İSTANBUL TARİHİ YARIMADA ALAN YÖNETİM PLANI ÖNERİLER	
<i>Düzenleyici Çerçeve</i>	<p>Kültürel Mirasın Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Yasalar</p> <ul style="list-style-type: none">* 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu"* 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenecek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" *2634 sayılı "Turizm Teşvik Kanunu"
<i>Sit Alanı Yönetimindeki Aktörler ve Sorumlu Kişiler</i>	<ul style="list-style-type: none">* 5737 sayılı "Vakıflar Kanunu"* 3621 sayılı "Kıyı Kanunu"* 5225 sayılı "Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu"* 2872 sayılı "Çevre Kanunu"* Tarihi Yarımada ve Dünya Miras Listesinde bulunan alanlara ve yapılara özgü niteliklerin korunması ve geliştirilmesine yönelik "Özel Yasalar"* Alan içindeki sorumlu kuruluşlar arasındaki yetki karmaşası ve koordinasyon eksikliğini gidermek amacıyla kurulan "Kurumlar Arası Komite"
<i>Yönetim Planı Hazırlık Aşamaları</i>	<ul style="list-style-type: none">* Ana Yürütme Organı: Kültür ve Turizm Bakanlığı* Hazırlama ve Yönetim: İstanbul Büyükşehir Belediyesi* Denetim: Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu, İstanbul UNESCO Ofisi* Yönetim Aktörleri:<ol style="list-style-type: none">1. Kamu Kurumları (Yerel Yönetimler, İlgili Kurum Müdürlükleri)2. Örgütlü Gruplar (STK'lar, Dernekler, Üniversiteler, Meslek Odaları vb.)3. Örgütsüz Gruplar (Vatandaşlar, Toplum)
<i>Yönetim Planı Kap-samı</i>	<ul style="list-style-type: none">* Her aşamada ve etaplarda aktif ve verimli katılım-koordinasyon süreci* Uzmanlaşmış birimlerin oluşturduğu çalışma grupları* Elektronik ortamda bilgilendirme paylaşımları* Çalışmaları ve sonuçları koordine eden bir Yönetim Kurulu
	<ul style="list-style-type: none">* 1. Etap:<ul style="list-style-type: none">- Analizler* 2. Etap:<ul style="list-style-type: none">- Vizyon, Temalar* 3. Etap:<ul style="list-style-type: none">- Hedef, Strateji ve Eylemler (Bütüncül Planlama Yaklaşımı)- Risk Yönetimi ve Rehber Projeler (Deprem, Yangın, Küresel Isınma)* 4. Etap:<ul style="list-style-type: none">- Proje Paketleri: Yönetim Sistemi Projeleri ve Eylem Planı Projeleri (Bütüncül Planlama Yaklaşımı)- Denetim ve Güncelleme (Yönetim Kurulu, İstanbul UNESCO Ofisi)

İlk olarak Yönetim Planı sınırı konusuna değinilecek olunursa; bütüncül bir yaklaşım benimsenerek yetersiz olan tampon bölgenin yeterliliğinin sağlanması amacıyla İstanbul Tarihi Yarımada Haliç ile birlikte tescillenebilir.

İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı düzenleyici çerçeve kapsamında birçok yasa ve yönetmelik ve sorumlu kurum bulunmaktadır. Bu hem kültürel mirasın korunmasının hem de yönetim planı yapım ve uygulama aşamasını olumsuz etkilemektedir. Kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesine yönelik yasalar ve hatta Tarihi Yarımada' ya yönelik "Özel Yasalar" ın oluşturulduğu bir düzenleyici çerçeve oluşturulmalıdır. Yetki karmaşası ve koordinasyon eksikliğinin önlenmesi için ise kurumların görev ve yetkilerini belirleyen ve aralarındaki ilişkiyi düzenleyen bir "Kurumlar Arası Komite" oluşturulmalıdır.

Ana yürütme organının Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, hazırlama ve yönetimin ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi' nin olduğu Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı'nın denetleme biriminde, Eşgüdüm Denetleme Kurulu'nun yanında yeni oluşturulacak İstanbul UNESCO Ofisi bulunmalıdır. Bu ofis Dünya Miras Alanları'nın bulunduğu Tarihi Yarımada' da ki her türlü denetimi yapmakta öncelikli kurum olmalıdır. İstanbul UNESCO Ofisi; birkaç proje kapsamı nedeniyle UNESCO Komitesi tarafından tekrar revize edilmesi istenen Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nın her türlü proje ve plandan öncelikli olmasını, oluşabilecek etkilerin en aza indirgenmesini sağlamalı ve UNESCO Komitesi ile bire bir iletişime geçerek daha verimli bir süreç oluşturmalıdır.

Alan yönetimindeki aktörler ve sorumlu kişiler gruplamasına bir üçüncü grup olarak vatandaşlar eklenmeli, kentsel haklar bağlamında halk kendi yaşam alanları ile ilgili olarak karar verme sürecine dahil edilmelidir.

Yönetim Planı hazırlık aşaması, her aşamada aktif ve verimli katılım-koordinasyon sürecine sahip olmalıdır. Kendi alanlarında uzmanlaşmış birimlerin oluşturduğu çalışma grupları belirlenmeli ve çalışmalar sistematik bir biçimde gelişmelidir. Oluşturulan çalışma gruplarının bir sonraki aşamalara geçişlerinde kolaylık sağlamak ve süreci takip eden katılımcılar için bilgi paylaşımları elektronik ortamlarda yapılmalıdır. Bütün bu çalışmaların ve sonuçların koordinesi ve takibi, sorumlu kurumların ya da kişilerin aktif katılımı için bir "Yönetim Kurulu" idaresi olmalıdır.

Yönetim Planı kapsamı, danışma toplantıları sonuçlarında belirlenen öncelikler ve temalar kapsamında etaplamalar düzenlenmelidir. İlk aşamada analizler, daha sonrasında ise vizyon, temalar, hedefler-stratejiler-eylemlerin bütüncül planlama yaklaşımı ile ele alınmalıdır. Karar verme süreçlerinde

Tarihi Yarımada ve Dünya Miras Alanları ayrımı yapılmaksızın, bu alanların birbirlerine olan etkileri göz önüne alınarak sürdürülebilir koruma stratejileri belirlenmelidir.

Risk Yönetimi kavramı ise bir tema olmaktan çıkıp, ayrı bir proje olarak değerlendirilmeli, bu kapsamda ulaşılan sonuçlar hedeflere ve stratejilere girdi sağlamalıdır. Tarihi Yarımada Planı kapsamında incelenen deprem ve yangının neden olabileceği tehlikelere, küresel ısınmanın neden olacağı faktörlerde eklenmeli ve buna yönelik rehber kapsamlı projeler geliştirilmelidir.

Eylem Planı projeleri ise iki ayrı bölüm olarak yönetim sistemi projeleri ve eylem planı projeleri olarak ele alınmalıdır. Yönetim Sistemi Projeleri'nde projeden sorumlu kurumların ve kişilerin, finansman kaynakların ve etaplamaların olduğu maddeler ve sistemler oluşturulmalı, Eylem Planı Projeleri'nde ise hedeflere yönelik fiziksel planlama ve tasarımlar bulunmalıdır.

Bütün bu öneriler kapsamında revize edilebilecek olan İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, küresel ısınmaya ve diğer doğal afetlere karşı güçlendirilmiş, sürdürülebilir kültürel mirasın korunmasının sağlanmış ve daha katılımcı bir yönetim, planlama anlayışı izlemiş başarılı bir örnek olabilecektir. Bu sayede İstanbul Tarih Yarımada, UNESCO Dünya Miras Listesi'nde hak ettiği yerde kalabilecektir.

Extended Abstract

Cultural Heritage Management; Istanbul Historic Peninsula Reviews and Suggestions

*

Saniye Akça
City Planner

Cultural heritages are assets which have traces of not only the past but also of region existing, and these assets must be handed from generation to generation. They reflect background of the existing society and live and develop with those people. In order to provide this transfer appropriately, the strategies which are proper to the principles and norms of sustainability must be applied. In conjunction with globalization which is accompanied with modernization, regions with cultural heritage have started to become economy and attraction centers. Historical textures and regions which are located in city center are situated on the places which economic activities are live and are under the pressure of usage. For this reason, these regions must be protected and functioned in most correct way. Not only human activity but also global warming which must be examined for the past, present and future effects must be considered in the framework of protection of cultural heritage. Following World War II, most of the cities in Europe were destroyed on large scales, and urban planning approach applied to form cities back. But this process affected negatively against civil architectural and cultural heritage areas. Finally, within the context of protection of cultural heritage areas, transition from monumental structure to urban scale was started. In the age we live in, protection of cultural heritage becomes harder day by day by especially the reasons of worsening economic circumstances and the income struggles by population growth.

International organisations are working in order to protect cultural heritage areas sustainably and hand these to next generations. In the meetings which are held by international organisations like UNESCO, ICOMOS and

Council of Europe, principals are determined, and with advisory jurisdiction public opinion is tried to be clarified and be kept awake against the threat.

Espacially UNESCO adopted the concept of “sustainable growth” and maintain their studies in this context. This context has arised as a connection to 3E (Economy, Ecology, Equity) which formed in 1970s. By UNESCO, with the intent of sustainable protection of cultural heritage areas, Operational Guidelines For The İmplementation Of The World Heritage Convention was prepared as an agreement and principals were determined. Thanks to this guide, administrative plans are formed in World heritage ares in different geographies.

In order to provide sustainability of cultural heritage management and to transfer the historical textures and artifacts to next generations by not avoiding to use, “Area Management” mechanism is situated in our agenda with its legal and administrative dimensions as an updated tool. Within the World Heritage List, the criterias of UNESCO Operational Guidelines, in the related World heritage areas which are located in different geographies are examined on local conditions and then local area administrative plans are formed. In different geographical areas, Area Administrative Plans are formed in the same scope but in different configurations. If the area administrative plans of different geographies are examined in local conditions, it is obvious that local conditions are shaped by that society’s cultural, economic, physical and social dimensions.

Because of the increasing authorization paradoxes or conflicts in planning systematics, serious problems occur in planning process. At the same time, the unconsciousness of society about importance and protection of their own culture and culturel heritage escalates the severity of the circumstance. By legislative regulations, the transformations of a lot of towns to neighborhoods or connecting them to municipalities caused immense difficulties in planning and inspeciton espacially in recent years. Increasing the authorisations of metropolitan municipalities, administration has become more centralized, less localized and beause of this fact, society has become estranged about the management and politics, formation of administration has become much more authoritarian. Because of these developments, concepts of collaborative planning and governance started to fray around the edges. The objective of this article is the protection of cultural heritage areas which is located in different geographies and taking the decisions for developing them and investigation of İstanbul Historical Peninsula Area Management Plan within the context of participatory planning approach in legislative and administrative framework.

Historical Peninsula which is the subject of this article is one of the cities which can face the risk of submerging because of the global warming. According to an research, 2 metres rise on sea level is going to cause the half of the fresh water supplies to become dysfunctional and impotable and to undergo radical changes shoreline of the city. Rising on sea levels by melting of glaciers caused by climate change will directly affect coasts of İstanbul Historical Peninsula.

In the context of protection and sustainability of cultural heritage, the objective strategies and administrative relationships of this city which is faced with global warming, must be examined in the framework of "Area Administrative Plans". The expression of cultural heritage administration, gains great importance in terms of protection, resotation and development of cultural heritage. Participatory policies must be provided and applied in order to keep historical urban texture alive by developing with its surroundings, to save the protected areas, and to make authorities accept these areas as a heritage for future. The condition to provide this is to increase consciousness of protection and to organise administration according to the principals of local and participatory planning. In this article, protection of cultural heritage on the base of local and participatory planning and obtaining sustainability protection are defended and asserted. The studies on legislative and administrative framework is not sufficient for protection and administration of cultural heritage. Therefore the policies and applications of European countries must be followed up and taken into consideration. The relationships between countries and international meetings can cause to form policies.

Kaynakça/References

- Ahunbay, Z. (2011). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Aksoy, A. ve Enlil, Z. (2012). *Kültürel miras yönetiminde çağdaş yaklaşımlar*. Anadolu Üniversitesi Yayını, Kültürel Miras Yönetimi Kitabı, Ünite 1, 2-29.
- Ilgaz, M. (2013). Risk altındaki topraklar. *National Geographic, Eylül*, 66-79.
- İstanbul Tarihi Alanları Alan Başkanlığı. (2011). *İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı*.
- Kiper, P. (2004). *Küreselleşme sürecinde kentlerin tarihsel-kültürel değerlerinin korunması: Türkiye Bodrum örneği*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış doktora tezi. Ankara.

- Kocabaş, A. (2006). İstanbul bağlamında kentsel korumaya güncel yaklaşımlar, uluslararası kentsel koruma rehberleri ve deneyim ile İstanbul'un karşı karşıya kaldığı zorluklar. *MSGSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Koruma ve Yenileme Bilim Dalı 'Nasıl bir koruma' Paneli*. İstanbul: MSGSÜ Oditoryumu.
- Kocabaş, A. (2012). Urban conservation and regeneration in Istanbul's historic peninsula: Progress and new challenges. *Pacetti, Mm; Passerini, G.; Brebbia, C. A. and Latini, G. (ed.s), The sustainable city VII: Urban Regeneration and Sustainability, UK: WIT Press, May 2012, Set ISBN: 978-1-84564-578-6 and Set eISBN: 978-1-84564-579-3*.
- Ökesli, D. (2011). Kültürel miras ve koruma üzerine yasal çelişkiler ve tarihi çevrede yeni yapı. *Güney Mimarlık Dergisi*, 3, 12-18.
- UNESCO, World Heritage Center. (2013). *Operational guidelines for the implementation of the World Heritage Convention*, Temmuz

Saniye Akça,

Lisansı Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde 2011 yılında, Yüksek Lisansını ise Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Kentsel Koruma ve Yenileme Anabilim Dalında 2014 yılında tamamladı.

- Graduation: Gazi University, Department of Urban and Regional Planning, 2011. Postgraduation: Mimar Sinan Fine Arts University, Urban Protection and Regeneration Department, 2014.

E-mail: saniyeakcaa@gmail.com